

Univerzitet u Beogradu
FAKULTET BEZBEDNOSTI
ARHITEKTONSKI FAKULTET

Druga naučna konferencija
Beograd 2022

URBANA BEZBEDNOST I URBANI RAZVOJ

Zbornik radova

Druga naučna konferencija
BEOGRAD 2022

**URBANA BEZBEDNOST
I URBANI RAZVOJ**

Zbornik radova

ELEKTRONSKO IZDANJE

Second Scientific Conference
BELGRADE 2022

**URBAN SECURITY AND
URBAN DEVELOPMENT**

Proceedings Book

DIGITAL PUBLICATION

IZDAVAČ

**Univerzitet u Beogradu
Fakultet bezbednosti**

ZA IZDAVAČA

**Prof. dr Vladimir N. Cvetković
Dekan Fakulteta bezbednosti**

UREDNICI

**V. prof. dr Svetlana Stanarević
Prof. dr Aleksandra Đukić**

DIZAJN ZBORNIKA

Vladimir Kovač

DIZAJN ZNAKA

Jelena Marić

ŠTAMPA (NAREZUJE)

Fakultet bezbednosti, Beograd

TIRAŽ

50 primeraka (CD)

MESTO I VREME

Beograd, decembar 2022.

ISBN: 978-86-80144-55-9

**Izdavanje zbornika podržalo je Ministarstvo,
prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije**

NAPOMENA

Mišljenja autora izražena u ovoj publikaciji ne
odražavaju stavove ustanova u kojima su zaposleni

SADRŽAJ

Odbori konferencije

- 07 NAUČNI ODBOR
- 07 ORGANIZACIONI ODBOR
- 07 TEHNIČKI ODBOR

Uvodno predavanje

- 10 ARHITEKTURA I BEZBEDNOST U NEPREDVIDIVIM OKOLNOSTIMA GRADA 21. VEKA
_ Ana Nikezić

DEO.01 URBANIZACIJA BEZBEDNOSTI: SEKURITIZACIJA I/ILI MILITARIZACIJA URBANIH PROSTORA

- 24 FENOMEN RODNE NEBEZBEDNOSTI U JAVNIM URBANIM I VIRTUELNIM PROSTORIMA
_ Nataša Danilović Hristić _ Nebojša Stefanović _ Jasna Petrić
- 33 JAVNA OKUPLJANJA U URBANOM PROSTORU -
ZAŠTITA I BEZBEDNOST MUZIČKIH MANIFESTACIJA
_ Jana Marković
- 42 ZAŠTITA EVROPSKE KRITIČNE INFRASTRUKTURE – NEMAČKA I FRANCUSKA
_ Tamara Pejić _ Jovana Dimitrijević Dinić
- 53 ILEGALNO UPRAVLJANJE OTPADOM KAO IZVOR URBANE (NE)BEZBEDNOSTI
_ Srđan T. Korać
- 63 UČENJE URBANE BEZBEDNOSTI U STUDIJU ZA URBANISTIČKO
PROJEKTOVANJE: STUDENTSKI PROJEKTI ZA NOVO PRIOBALJE U GOLUPCU
_ Branislav Antonić _ Aleksandra Đukić _ Eva Vaništa Lazarević _ Jelena Marić
- 73 PROMENA U STEPENU URBANE BEZBEDNOSTI I FORMIRANJU ZAJEDNICA OD SOCIJALI-
STIČKOG DO POST-SOCIJALISTIČKOG VIŠEPORODIČNOG STANOVANJA U NOVOM SADU
_ Violeta Stefanović
- 84 ISPITIVANJE UTICAJA TIPOLOGIJE AMBASADA NA URBANU
BEZBEDNOST JAVNIH GRADSKIH PROSTORA TOKIJA
_ Ivan Filipović _ Dragana Vasiljević Tomić
- 96 VATRENE ULICE: UTICAJ URBANOG RATOVANJA NA CIVILNO STANOVNIŠTVO
_ Vanja Rokvić
- 105 AKADEMSKA TEMATIZACIJA SEKURITIZACIJE U URBANOM PROSTORU
_ Milan Lipovac _ Slađana Đurić _ Ana Paraušić
- 114 ANALIZA BEZBEDNOSTI OTVORENIH JAVNIH PROSTORA
DONJEG DORČOLA KORIŠĆENJEM SCORELINE OKVIRA
_ Milena Vukmirović _ Suzana Gavrilović
- 126 BEZBIJEDNOST REKREATIVACA U GRADSKOM PARKU U BRČKOM
_ Slobodan Bulatović

- 134 URBANA BEZBEDNOST I SAVREMENI ZATVORSKI SISTEM
_ Aleksandra Ilić
- 145 UTICAJ VEŠTAČKOG OSVETLJENJA NA BEZBEDNOST U PARKOVIMA
_ Aleksandra Čabarkapa _ Lidija Đokić
- 152 ANALIZA URBANE BEZBEDNOSTI OTVORENOG JAVNOG PROSTORA:
NOVOBEOGRADSKI BLOK 21 U PERIODU OD 2013. GODINE DO DANAS
_ Nikola Mitrović _ Jelena Marić _ Aleksandra Đukić _ Marko Milosavljević
- 163 RAZUMEVANJE VAŽNOSTI SIGURNOSTI HRANE U ODRŽIVOM GRADU
_ Venelin Terziev _ Vesela Radović
- 172 NEGATIVAN UTICAJ BEZBEDNOSNIH ASPEKATA NACIONALNE
LEGISLATIVE NA EFEKTIVNO/EFIKASNO KORIŠĆENJE BESPILOTNIH
LETELICA/SISTEMA U ARHITEKTURI/URBANIZMU
_ Đorđe Đorđević _ Đorđe Mitrović _ Mirjana Devetaković _ Marko Nikolić _ Nikola Popović

DEO.02 DIGITALNE TEHNOLOGIJE I URBANA BEZBEDNOST

- 188 ORGANIZOVANJE BEZBEDNIH DOGAĐAJA NA OTVORENIM JAVNIM
PROSTORIMA NOVOG SADA TOKOM COVID-19 PANEDMIJE
_ Ilija Gubić _ Srđan Zorić
- 196 KORIŠĆENJE PODATAKA U REALNOM VREMENU ZA UPRAVLJANJE ISTORIJSKIM GRADO-
VIMA I MJESTIMA KULTURNE BAŠTINE: ISKUSTVA INTERREGMED HERIT-DATA PROJEKTA
_ Isidora Karan _ Igor Kuvač
- 202 DIGITALNA OKRUŽENJA I SISTEMI PROSTORNIH INFORMACIJA: NOVE KONCEPCIJSKE
I OPERATIVNE DETERMINANTE INTELIGENTNOG DIZAJNSTRATEŠKOG PRISTUPA
U KONTEKSTU KONVERGENCIJE PROSTORNIH DISCIPLINA DISCIPLINA
_ Dragana Ćirić
- 213 KONCEPCIJA NIVOVA DETALJNOSTI ZA DIGITALNO PROJEKTNOKRUŽENJE (OD URBANOG
PROJEKTA DO IZVRŠNOG DETALJA) NA PRIMERU VILE VERDE ALEHANDRA ARAVENE
_ Loni Likar _ Dina Stober
- 221 ODRŽAVANJE OBJEKATA: BEZBEDNOST I ZAŠTITA OBJEKATA I KORISNIKA
_ Milan A. Radojević
- 229 NADZOR U URBANOM JAVNOM PROSTORU KAO IZAZOV PRIVATNOSTI I BEZBEDNOSTI
_ Svetlana Stanarević

DEO.03 GLOBALIZACIJA, URBANI RAZVOJ I TRANSFORMACIJA GRADOVA

- 242 KONCENZUALNOST U PREDURBANOM PLANIRANJU GRADA KAO BAZIČNI FAKTOR
RAZVOJNE BEZBEDNOSTI: KONSTRUKCIONISTIČKI TEORIJSKI PRISTUP S.J. MANDELBAUMA
_ Aleksa Ciganović _ Rade Mrlješ
- 251 PREDUSLOVI RAZVOJA SISTEMA ZA ZAŠTITU KRITIČNE
INFRASTRUKTURE U REPUBLICI SEVERNOJ MAKEDONIJI
_ Marina Mitrevska _ Toni Mileski
- 260 UTICAJ PANDEMIJE COVID 19 NA PROMENE U KORIŠĆENJU GRADSKOG PROSTORA
_ Vera Backović

- 269 URBANIZACIJA KAO FAKTOR NASTANKA DEGRADIRANIH
POVRŠINA NA TERITORIJI OPŠTINE RAKOVICA
_ Irena Blagajac
- 280 IZAZOVI I MOGUĆNOSTI TRANSFORMACIJE GRADA U „ZERO WASTE CITY“
_ Marija Milenković _ Tijana Žišić
- 289 AKTIVNOSTI KOPNENE VOJSKE U URBANIM PROSTORIMA
_ Vinko Žnidaršič _ Marko Radovanović _ Ivan Stojadinović
- 300 OPTIMIZACIJA PROSTORNE ORGANIZACIJE MREŽE NASELJA GRADA ZAJEČARA
_ Vladimir Popović _ Marija Drobnjaković
- 309 BEZBEDNOST I SIGURNOST NUKLEARNIH ELEKTRANA I
POTENCIJALNE POSLEDICE AKCIDENATA PO URBANU SREDINU
_ Slavko Dimović _ Milica Čurčić _ Nikola Zdolšek
- 319 EKOLOŠKA BEZBJEDNOST NA PRIMJERU AKVATORIJA NAJVEĆE EVROPSKE
NAUČIČKO – TURISTIČKE DESTINACIJE PORTO MONTENEGRO, CRNA GORA
_ Ema Alihodžić Jašarović _ Sanja Paunović Žarić _ Nemanja Milićević
- 330 PRIMENA ZEMALJSKIH BESPOSADNIH VOZILA U URBANIM
PROSTORIMA TOKOM BORBENIH OPERACIJA VOJSKE
_ Marko Radovanović _ Aleksandar Petrovski _ Vinko Žnidaršič _ Bojan Lakanović
- 341 URBANIZACIJA I UTICAJ PROIZVODNJE HRANE NA EKOLOŠKU BEZBEDNOST
_ Predrag Jovanović _ Marko Jovanović
- 352 EKOLOŠKI PROBLEMI KAO SAVREMENI IZAZOV URBANIH
SREDINA - STUDIJA SLUČAJA GRAD BEOGRAD
_ Vera Arežina _ Nenad Spasojević
- 361 MIGRACIJE KAO FAKTOR PROMENE EKONOMSKE STRUKTURE STANOVNIŠTVA
NOVOG SADA I NJIHOV UTICAJ NA RAZVOJ GRADOVA JUŽNOBAČKOG OKRUGA
_ Filip Krstić _ Snežana Vujadinović _ Dejan Šabić _ Vedran Živanović _ Marko Sedlak
- 367 SAVREMENI MIGRACIONI PROCESI – PROBLEM
RURALNE OBNOVE NASELJA ZAJEČARSKOG OKRUGA
_ Mirjana Gajić _ Marko Joksimović _ Vladimir Malinić _ Filip Krstić _ Marko Sedlak
- 376 DEMOGRAFSKI PROBLEMI RAZVOJA RURALNIH NASELJA GRADA PIROTA
_ Snežana Vujadinović _ Rajko Golić _ Vladimir Malinić _ Aleksandar Kovjanić _ Nemanja Josifov
- 384 UTICAJ EKONOMSKE STRUKTURE STANOVNIŠTVA NA NERAVNOMERAN
TERITORIJALNI RAZVOJ GRADOVA RASINSKOG OKRUGA
_ Dejan Šabić _ Mirjana Gajić _ Marko Joksimović _ Rajko Golić _ Nemanja Josifov
- 393 URBANO NASELJE – KAPSULA ZA PRAVILAN RAST I RAZVOJ
_ Nikola Z. Furundžić _ Dijana P. Furundžić _ Aleksandra Krstić-Furundžić
- 401 SMEŠTANJE REZILIJENTNOSTI U URBANI KONTEKST -
KA KONCEPTU URBANE REZILIJENTNOSTI
_ Nevena G. Stanković
- 409 KLIMATSKA ODRŽIVOST I KULTURNI TURIZAM, NA PRIMERU PROJEKTA
REGIONALNOG RAZVOJA U SRBIJI „PUT RIMSKIH CAREVA“
_ Vesna Tomić
- 419 ZNAČAJ ARHUSKE KONVENCIJE ZA LOKALNU EKOLOŠKU
BEZBEDNOST NA PRIMERU GRADA NIŠA
_ Ivana Ilić Krstić _ Slobodan Milutinović _ Olivera Milošević

ODBORI KONFERENCIJE

NAUČNI ODBOR

dr Vladimir N. Cvetković

redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Slađana Đurić

redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Svetlana Stanarević

vanredna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Vanja Rokvić

vanredna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Goran Mandić

vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Aleksandra Ilić

docentkinja, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Milan Lipovac

vanredni profesor, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Vesela Radovićnaučna savetnica, Univerzitet u Beogradu,
Institut za multidisciplinarna istraživanja**dr Mirjana Laban**redovna profesorka, Univerzitet u Novom Sadu,
Fakultet tehničkih nauka**dr Nataša Pichler-Milanović**

viša naučna saradnica, Univerzitet u Ljubljani, Ekonomski fakultet

dr Slobodan Milutinović

redovni profesor, Univerzitet u Nišu, Fakultet zaštite na radu

dr Mina Petrovićredovna profesorka, Univerzitet u Beogradu,
Filozofski fakultet, Odeljenje za sociologiju**dr Nataša Danilović Hristić**

viša naučna saradnica, Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije

dr Aleksandra Đukić

redovna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

dr Eva Vaništa Lazarević

redovna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

dr Aleksandra Stupar

redovna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

dr Marija Maruna

redovna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

dr Aleksandra Krstić Furundžić

redovna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

dr Danijela Milovanović Rodić

docentkinja, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

Vladimir Lojanica

redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

dr Ana Nikezićvanredna profesorka, Univerzitet u Beogradu,
Arhitektonski fakultet**dr Milena Vukmirović**

docentkinja, Univerzitet u Beogradu, Šumarski fakultet

dr Jugoslav Joković

docent, Univerzitet u Nišu, Elektronski fakultet

dr Dejan Filipovićredovni profesor, Univerzitet u Beogradu,
Geografski fakultet - Odsek za prostorno planiranje**dr Velimir Šećerov**redovni profesor, Univerzitet u Beogradu, Geografski
fakultet - Odsek za prostorno planiranje

ORGANIZACIONI ODBOR

dr Svetlana Stanarević

vanredna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

dr Aleksandra Đukić

redovna profesorka, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

TEHNIČKI ODBOR

dr Branislav Antonićkoordinator, asistent, Univerzitet u Beogradu,
Arhitektonski fakultet,**dr Vladimir Kovač**

docent, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

Nikola Mitrović

doktorand, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

Ilija Gubić

doktorand, Univerzitet u Beogradu, Arhitektonski fakultet

Jana Marković

doktorand, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

Lazar Stojanović

doktorand, Univerzitet u Beogradu, Fakultet bezbednosti

UČENJE URBANE BEZBEDNOSTI U STUDIJU ZA URBANISTIČKO PROJEKTOVANJE: STUDENTSKI PROJEKTI ZA NOVO PRIOBALJE U GOLUPCU

UDK 711.4-057.875(210.5)(497.11)(083.94)

_ Branislav Antonić

asistent, doktor nauka; Univerzitet u Beogradu,
Arhitektonski fakultet; antonic83@gmail.com

_ Aleksandra Đukić

profesor, doktor nauka; Univerzitet u Beogradu,
Arhitektonski fakultet; adjukic@afrodita.rcub.bg.ac.rs

_ Eva Vaništa Lazarević

profesor, doktor nauka; Univerzitet u Beogradu,
Arhitektonski fakultet; eva.vanistalazarevic@gmail.com

_ Jelena Marić

asistent, doktor nauka; Univerzitet u Beogradu,
Arhitektonski fakultet; jelena.maric1989@yahoo.com

SAŽETAK

Urbana bezbednost je postala suštinski kvalitet prostora za lokalnu zajednicu. Zbog toga je Nova urbana agenda iz 2016. godine, poznata i kao Habitat III, obuhvatila inovativne i inkluzivne pristupe urbanoj bezbednosti na globalnom nivou. Slično tome, Evropska komisija je 2017. godine donela Akcioni plan za zaštitu javnih prostora, koji takođe uključuje postupak prevencije kriminala kroz dizajn okruženja (CPTED) kao važno sredstvo za situacionu prevenciju u urbanom prostoru. Ovaj akcioni plan je usvojila i Republika Srbija. Međutim, stavovi koji se odnose na CPTED ne postoje u važećem Zakonu o planiranju i izgradnji, tako da stručnjaci za urbanizam i arhitektonsko projektovanje nisu u obavezi da ih razmatraju ili uključe u svoj rad. Na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu se neguje drugačiji stav. Prvo, uspostavljen je teorijski predmet o oblikovanju otvorenih gradskih prostora, koji uključuje i temu urbane bezbednosti. Studenti koji završe dati predmet stiču znanje koje bi trebalo da dalje koriste u svojim studio projektima. Tokom prolećnog semestra 2019/2020. studenti su testirali svoje urbanističke projekte novog priobalja Golupca prema sedam CPTED atributa urbane bezbednosti: prilaz i kretanje, objekti, nadgledanje, vlasništvo, fizička zaštita, aktivnosti i upravljanje i održavanje. Rezultati ovog testa i njihova komparativna analiza pokazuju da studenti koriste znanja iz teorijskog predmeta u procesu projektovanja, ali i da se određena poboljšanja u metodologiji nastave mogu primeniti u budućnosti.

KLJUČNE REČI _ *Urbana bezbednost, CPTED, urbanističko projektovanje, proces učenja*

1. UVOD

Svetski gradovi, sa svojim rastom postaju istovremeno i mesta koncentracije svih važnijih socio-ekonomskih pojava, što obuhvata i pitanje bezbednosti u gradskom prostoru. Danas je ovo pitanje više nego bitno. Tako se jedan od 17 ciljeva održivog razvoja po Agendi za 2030. godinu Ujedinjenih nacija (UN), poznatoj i kao Habitat III, odnosi na održive gradove i zajednice, gde se oni moraju učiniti sigurnim, pored inkluzivnosti, otpornosti i održivosti (UN, 2016). Dalje, jedan od predloženih užih ciljeva je da se „do 2030. godine obezbedi jednak pristup bezbednim, inkluzivnim i pristupačnim, zelenim i javnim prostorima, posebno za žene, decu, starije osobe i osobe sa invaliditetom“ (UN-SDSN, 2012). Ovdje je bezbednost čak na prvom mestu. U Evropi je potreba za urbanom bezbednošću uočena još ranije; već 1992. godine je u Evropskoj urbanoj povelji podržano pravo stanovnika evropskih gradova na siguran i bezbedan grad (CE, 1992). Evropska komisija je 2017. godine napravila važan iskorak i donela Akcioni plan za zaštitu javnih prostora, koji takođe uključuje postupak prevencije kriminala kroz dizajn okruženja (Eng. *Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED*) kao važno sredstvo za njegovo preupređenje u urbanom prostoru.

Podizanje bezbednosti u gradu se može postići jedino kroz dobru gradsku upravu i zajedničko delovanje putem urbanističkog planiranja, projektovanja i održavanja grada, a posebno otvorenih javnih prostora, kao što su parkovi, trgovi ili ulice. Ovi prostori su ključni kao glavna mesta društvenosti u gradu, kako za stanovnike grada tako i za posetioce (Đukić, 2021). Pitanje bezbednosti i sigurnosti otvorenih javnih prostora je, pored njihove pristupačnosti, identiteta, ugodnosti i živahnosti, jedan od glavnih činilaca koji utiču na njihov kvalitet. Sa druge strane, trgovi ili parkovi koji daju osećaj nebezbednosti često postaju širi gradski problem (Gehl, 2004; Gronlund, 2012; Valera & Guardia, 2014). Ovo je važno jer osećaj nebezbednosti dalje povlači sa sobom psihološke i psiho-socijalne posledice (Amerio & Roccatto, 2005). Opšte rečeno, otvoreni javni prostori se sagladavaju kao sigurni i bezbedni ako su dobro posećeni od strane korisnika, jer druženje i društveno povezivanje upravo stvaraju taj osećaj kod korisnika. Dati osećaj bezbednosti dalje utiče na svakodnevnu rutinu i aktivnosti, pa se održava na izbor pravaca pešačenja u gradu ili mesta odmora i rasonode (Barni et al, 2016).

Sagledavanje sigurnosti u gradskom prostoru se odnosi na više elemenata: dizajn prostora, pristupačnost, nivo održavanja, preglednost prostora, prisustvo vode i zelenila, rasveta, koncentracija korisnika, oblik i veličina prostora (Gehl, 2004; Gronlund, 2012; Fennelly & Crowe, 2013; Mehta, 2014). Očekivano se ispostavilo da uvođenje „agresivnijih“ elemenata urbane bezbednosti, poput bezbedonosnih kamera (CCTV) ili prisustva policije, podiže nivo osećaja bezbednosti. Sa druge strane, ugodnost boravka u određenom prostoru se takođe pokazala kao značajan činilac na osećaj urbane bezbednosti (Gronlund, 2012; Fennelly & Crowe, 2013).

Osećaj nesigurnosti u otvorenom javnom prostoru se određuje preko tri činioca (Fernández & Corraliza, 1997):

- 1) Sposobnost pojedinca da se suprostavi kriminalu, a što je dalje vezano za pol, godine, način ponašanja, fizičku i psihičku spremnost;
- 2) Prethodno iskustvo prostora, bilo da je ono lično ili društveno, neposredno ili posredno; i
- 3) Odlike samog prostora, koje obuhvataju kako prostorne (održavanje, rasveta, preglednost i sl.) tako i društvene elemente (broj i gustine korisnika, nivo njihove međusobne povezanosti i prisnosti i sl.).

Glavni cilj ovog rada je da se proverí poslednji, treći element – odlike otvorenog javnog prostora – koji je neposredno vezan za delovanje urbaniste kao stručnjaka u planiranju i projektovanju takvih prostora jednog grada. U srpskim uslovima ovo je još uvek nova i nerazrađena tema, ali uz određene pomake. Na primer, Republika Srbije je usvojila spomenuti evropski Akcioni plan sa primenom CPTED postupka. Međutim, stavovi koji se odnose na CPTED ne postoje u važećem zakonodavstvu o planiranju i izgradnji, tako da lokalni stručnjaci-urbanisti nisu u obavezi da ih razmatraju ili uključe u svoj rad. Nasuprot tome, terenska istraživanja u srpskim gradovima pokazuju da je urbana bezbednost bitna građanima i da utiče na način kako oni koriste određene otvorene prostore u svom okruženju (Đukić et al, 2018).

Kako je urbana bezbednost nova tema za domaće stručnjake-urbaniste, u ovom radu će ona proveriti kroz obrazovanje studenata-mladih stručnjaka u oblasti urbanizma. Obrazovanje je izuzetno važna tema po razvoj i širenje novih koncepata i pristupa. Dato će biti provereno na primeru studentskih projekata na Arhitektonskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, gde se poslednjih godina tema urbane bezbednosti uči i sve više primenjuje. Radom se opisuje testiranje studentskih projekata u priobalju Golupca na CPTED postupak. Doprinos rada se sagledava kroz rezultate ovog testa od strane studenata i njihovu komparativna analizu kao odraz unapređenja procesa projektovanja bezbednih otvorenih javnih prostora, kao i uočavanje gde se mogu izvršiti poboljšanja u metodologiji nastave u budućnosti.

2. METODOLOGIJA

Predstavljeni rad je oblikovan kao višestruka studija slučaja, gde je 11 studentskih projekata u priobalju Golupca uzeto za uporednu analizu. Pre same analize, dat je teorijski pregled u uvodnom delu rada, a potom i kratak opis okvira obrazovanja studenata po pitanju urbane bezbednosti na Arhitektonskom fakultetu. Na kraju su objašnjeni i izvedeni rezultati uporedne analize i zaljućci i preporuke na osnovu njih.

Već je rečeno da je CPTED postupak prevencije kriminala kroz dizajn okruženja već našao mesto u Srbiji. Ovo posebno važi za Grad Beograd, gde gradski urbanistički zavod prilagodio dati metod u vidu priručnika „Bezbedna mesta“, izdatom 2007. godine (Sl. 1-2). U priručniku je opisano sedam CPTED atributa urbane bezbednosti: prilaz i kretanje, objekti, nadgledanje, vlasništvo, fizička zaštita, aktivnosti i upravljanje i održavanje (UZB, 2007). Ukoliko je stepen njihove ispunjenosti viši, toliko je otvoreni gradski prostor bezbedniji.

Kraći opis CPTED atributa (UZB, 2007, str. 23):

- 1) PRILAZ I KRETANJE: mesta sa dobro definisanim rutama, prostorima i ulazima, koja omogućavaju pogodno kretanje ne ugrožavajući bezbednost;
- 2) OBJEKTI: mesta gde su objekti raspoređeni tako da se onemogućavaju konflikti;
- 3) NADGLEDANJE: mesta gde se svi javno pristupaćni prostori nadgledaju;
- 4) VLASNIŠTVO: mesta koja unapređuju osećaj posedovanja, poštovanja, teritorijalne odgovornosti i zajedništva;
- 5) FIZIČKA ZAŠTITA: mesta koja imaju neophodne, dobro osmišljene bezbednosne odlike.
- 6) AKTIVNOSTI: mesta gde je nivo ljudskih aktivnosti primeren lokaciji, smanjujući rizik od kriminala i stvarajući osećaj sigurnosti u svim situacijama;

- 7) UPRAVLJANJE I ODRŽAVANJE: mesta koja su isplanirana u pogledu upravljanja i održavanja, kako bi kriminal bio predupređen u sadašnjosti i budućnosti.

SLIKA 1-2 _ Priručnik „Bezbedna mesta“: naslovna stranica i objašnjenje atributa preko uzornih primera (Izvor: UZB, 2007)

3. KONTEKST IZUČAVANJA URBANE BEZBEDNOSTI NA ARHITEKTONSKOM FAKULTETU U BEOGRADU

Na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu se već više od deset godina proučava tema urbane bezbednosti. Prvo je inoviran je teorijski predmet o oblikovanju otvorenih gradskih prostora na drugoj godini studija, gde on uključuje temu urbane bezbednosti kao zasebno predavanje i kojoj je posvećeno jedno poglavlje udžbenika predmeta. Studenti koji završe dati predmet stiču znanje koje bi trebalo da koriste dalje u svojim urbanističkim i arhitektonskim projektima. Pored toga, poslednjih godina tema urbane bezbednosti se sve više javlja u doktorskim istraživanjima na fakultetu.

U ovom radu je predstavljen slučaj radova sa Studija 06 *Urbanizam* (tzv. veliki urbanistički studio) na 4. godini integrisanih akademskih studija arhitekture (IASA), sprovedenog tokom prolećnog semestra 2019/2020. godine. Studenti, organizovani u grupe od dva do četiri člana, su tokom ovog semestra radili svoje urbanističke projekte na predmetnom području priobalnog dela Golupca, gde su imali i terenska istraživanja. Treba reći i da je format datog studija pogodan za ovakvo istraživanje, jer se kao studijska celina sastoji iz tri međusobno povezana predmeta koje vodi isto nastavno osoblje i koje pohađaju isti studenti: studio projekat, seminar i radionica. Na studio projektu se tokom celog semestra razvija urbanistički

projekat kome prethode elementi urbanističkog planiranja; na seminaru, koji se uporedo vodi, se istražuju teorijski koncepti, pristupi i modeli koji čine okosnicu razvoja urbanističkog projekta; radionica je, pak, drugačija, jer je kratak predmet od samo jedne (poslednje) nedelje semestra i ona predstavlja svojevrsnu nadgradnju i/ili proveru konačnog studentskog rada. U slučaju izabranog Studija 06U iz 2019/2020. godine radionica je upravo bila pripremljena da na njoj sami studenti istraže („testiraju“) koliko njihovi konačni urbanistički projekti odgovaraju na sedam CPTED atributa urbane bezbednosti.

4. STUDIJA SLUČAJA

Testiranje CPTED atributa na 06U radionici sprovedeno je tokom dva časa krajem maja i tokom slobodnog studentskog rada u junu 2020. godine. Na prvom času je nastavno osoblje imalo prezentaciju CPTED atributa, a na drugom času je bio otvoren razgovor između studenata i nastavnika kako u radu primeniti i prikazati analizu CPTED atributa. Dogovoreno je sledeće:

- 1) Projekat se mora proveriti na sve atribute, sa krajnjim zaključkom na kraju;
- 2) Težiti objektivnosti prilikom analize atributa, tj. ne očekuje se da radovi ispune u celini sve atribute;
- 3) Podjednako posvetiti pažnju i tekstualnom i grafičkom objašnjenju primene atributa na konkretnom projektu ili njegovom delu/detalju.

Na osnovu ovoga je svaka grupa studenata u je tokom slobodnog rada uradila plakat-dva za nivo radionice, gde je opisno/tekstom, tabelarno i grafički pokazala u kojoj meri njihovo urbanističko rešenje odgovara na CPTED atribute. Na dan ispita sve studentske grupe su usmeno branile svoje rezultate uz zajedničku raspravu. Ovim se posredno zaključilo da li su i kako studenti razumeli primenu atributa. Zbirni prikaz rezultata na osnovu date rasprave je dat kroz sledeću tabelu:

TABELA 1 _ Kvalitet rešenja po studentskim grupama prema CPTED atributima

Broj grupe	A1: Prilaz i kretanje	A2: Objekti	A3: Nadgledanje	A4: Vlasništvo	A5: Fizička zaštita	A6: Aktivnosti	A7: Upravljanje i održavanje
1.	+	-	++	+	-	++	-
2.	++	++	+	-	+	+	++
3.	++	+	++	-	+	+	-
4.	+	+	+	++	+	+	+
5.	++	+	++	+	-	++	+
6.	++	+	+	++	-	++	++
7.	+	++	++	+	-	++	+
8.	+	-	+	-	-	+	-
9.	+	-	-	+	-	+	+
11.	-	-	++	+	-	+	+

(++) razumevanje atributa u celosti
 (+) razumevanje atributa dovoljno
 (-) razumevanje atributa nije dovoljno

Gde su studenti uočili najviše prednosti kod analize rešenja na atribute?

- Većina rešenja je sa mešanjem namena i korisnika, što kod većine njih daje dobre rezultate po pitanju aktivnosti prostora;
- Značajni i veliki objekti su bili prisutni kod većine rešenja, što pozitivno utiče na broj korisnika prostora i njihovu raspodelu tokom dana;
- Većina studenata je uočila razliku u nadgledanju privatnog i javnog prostora kao elementu vlasništva;
- Značajan deo studenata se kod analize upravljanja i održavanja na „pametan način“ preusmerio na pitanje odnosa rešenja i budućih korisnika, npr. kako rešenje doprinosi stvaranju osećaja za mesto.

Gde su studenti uočili najviše manjkavosti kod analize rešenja na atribute?

- Insistiranje na značajnoj količini čisto pešačkih i biciklističkih staza, kao popularnoj meri u urbanizmu, je smanjilo nivo urbane bezbednosti, jer se smanjila količina mešanja različitih korisnika u javnom prostoru;
- Studenti su zapazili da namene i sadržaji koji ciljaju kreiranje mira i izolacije, poput turističkih sadržaja manjeg obima, sa sobom vode i smanjenje bezbednosti;
- U samim rešenjima su se posebno loše vrednovali prostori sa izolovanim garažama i većim parkiralištima, koji su neminovnost za područja sa većom koncentracijom korisnika u mestima bez aktivnog javnog prevoza;
- Kod pitanja vlasništva posebno su bili upitni „rubni“ prostori, poput unutrašnjih dvorišta između stambenih zgrada ili većih parkovskih površi oko i unutar kompleksa javnih zgrada van radnog vremena.

Gde su studenti imali nedoumice tokom analize:

- Fizička zaštita je zbunjivala studente, jer se dobar deo njih usmerio na aktivne oblike nadzora, poput CCTV kamera i čuvarske službe, a ne na druge, više arhitektonske oblike zaštite, poput oblikovanja prepreka ili ograda;
- Studente su zbunjivali atributi čiji nazivi i objašnjenja na srpskom jeziku deluju ili upućuju na slično, poput prilaza i kretanja prema nadziranju;
- Deo studenata nije imao jasnu predstavu kako njihovo rešenje može uticati na upravljanje i održavanje, što sa sobom povlači nedovoljno jasnu vezu između rešenja i za njega očekivanih korisnika;
- Studenti često nisu uzimali u obzir kakva je bezbednost prostora tokom lošeg vremena (zimi, tokom kišnih ili vetrovitih dana).

Primeri grafičke obrade analize studentskih rešenja na CPTED atribute:

SLIKA 3 _ Atribut 2 OBJEKTI (Autori: T. Žišić, M. Milenković i M. Stojković, 2020)

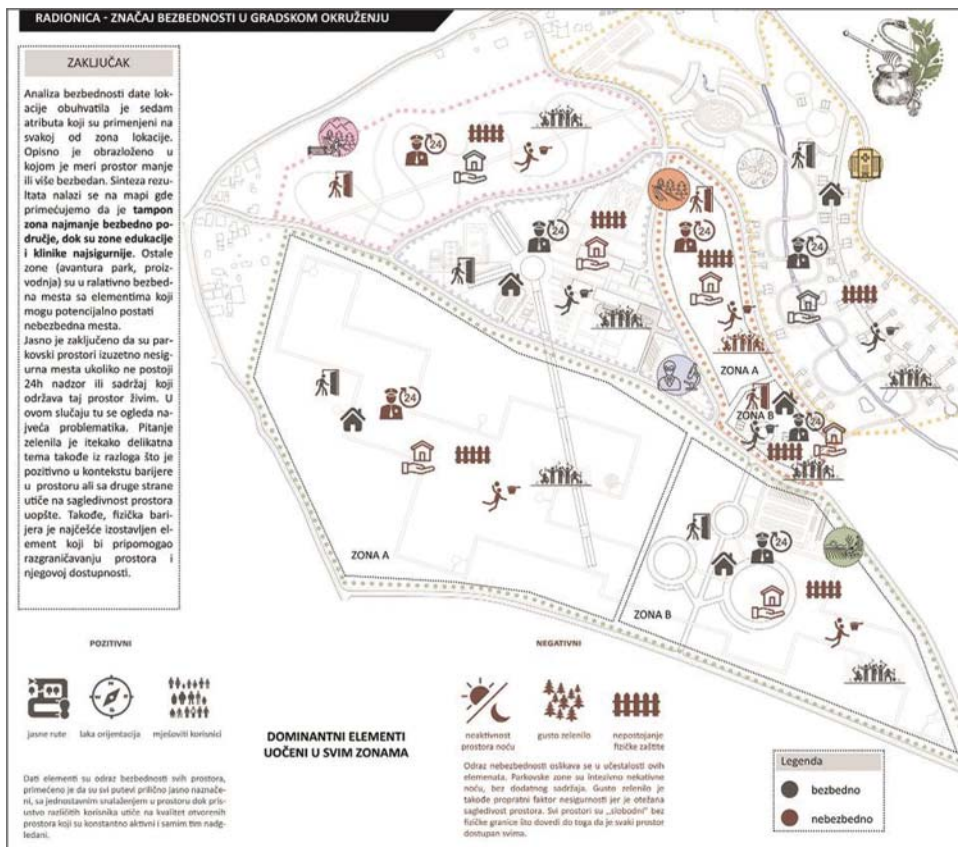
SLIKA 4 _ Atribut 5 FIZIČKA ZAŠTITA (Autori: M. Jovančević, N. Petrović, E. Radenković i L. Redžović, 2020)

SLIKA 5 _ Atribut 6 AKTIVNOSTI (Autori: N. Ilić, S. Kotvaš i M. Savić, 2020)

SLIKA 6 _ Atribut 4 VLASNIŠTVO (Autori: M. Stanković i A. Mrvić, 2020)

SLIKA 7 _ Zbirna karta analize svih atributa (Autori-studenti: J. Leković, A. Ljubičić, A. Popović i N. Rašović, 2020)

5. ZAKLJUČAK

Urbana bezbednost je sve bitnija tema po korišćenje otvorenih javnih prostora i, na taj način, kvalitet gradskog života. Zbog toga ona više nije novina na nivou obrazovanja u urbanističkom planiranju i projektovanju. U skladu sa tim je nastava na ovu temu je danas neophodnost, kako se uhvatio korak sa savremenim tendencijama i sagledvanjima urbane bezbednosti.

Prikazana analiza studentskih radova-urbanističkih projekata sa Arhitektonskog fakulteta u Beogradu iz ugla urbane bezbednosti pokazuje primenu teorijskih znanja iz date oblasti. Ona takođe ukazuje i na to gde se postojeći trendovi u sferi urbanizma najbolje odražavaju na podizanje (osećaja) urbane bezbednosti. Na prvom mestu je to trend osmišljavanja i dizajniranja prostora sa mešanjem različitih namena i sadržaja, čime se privlače različiti korisnici i aktivira prostor tokom celog dana, nedelje ili godine. Slično tome, načelo stvaranja elementa tradicionalne ulice, gde se prepoznaje privatno, javno i zajedničko, podržava pristupačnost i preglednost prostora i njegovo nadziranje od svih korisnika. Sa druge strane, savremena promocija pravaca kretanja usko vezanih za jednu vrstu korisnika (pešaci, bici-

klisti) nije pogodna na mestima manjim urbanih gustina, pa ovde treba primeniti neke druge pristupe, na primer, integrisane ulice i otvorene prostore.

Značajni su i elementi gde se uviđaju i nedoumice kod značajnog broja studenata i gde, shodno tome, treba unaprediti postojeću nastavu o urbanoj bezbednosti. Prvo i najviše iznenađujuće, kod pojma fizičke zaštite mora se jasnije ukazati da to nisu samo aktivni sistemi zaštite, kako što su CCTV pokrivanje ili prisustvo čuvarske službe, već to mogu biti i prepreke ili ograde, koje čak dobrim dizajnom mogu postati deo identiteta datog otvorenog prostora. Drugo, studentima se moraju tačnije razdvojiti načini i mere prepoznavanja elemenata prilaza, kretanja i nadgledanja da bi se sprečile zabune i nepodesna rešenja. Treće, iako studenti jasno shvataju za koje korisnike planiraju i projektuju prostore (kuće, parkove, staze i sl.), oni retko sagledavaju načine na koji će dati korisnici koristiti okruženje tog prostora, pa se veza užeg i šireg fokusa u studentskom rešenju mora više naglasiti. Četvrto, prilikom nastave o urbanoj bezbednosti mora se više povesti računa da se razjasni kako se ona ostvaruje tokom lošeg vremena i to putem analiza, slika i šema koje se odnose na prikaz korišćenja otvorenih javnih prostora tokom, na primer, zime, vetrovitog ili kišovitog vremena.

Zahvalnica

Autori ovog rada se zahvaljuju studentima studija U06 integrisanih akademskih studija arhitekture 2019/2020. sa kojima su radili u studiju. Studenti su bili: Katarina Babić, Tanja Blagojević, Sofi Brus, Miodrag Vejnović, Ana Vlahović, Predrag Dačić, Zlatko Đuriš, Tijana Žišić, Nikola Ilić, Milica Jovančević, Anđela Kastratović, Sanja Kotvaš, Jelena Leković, Aleksandra Ljubičić, Pavle Marković, Miloš Miladinović, Ivana Milašinović, Marija Milenković, Anđela Mrvić, Isidora Mutavdžić, Irena Pavlović, Sofija Pavlović, Nevena Petrović, Anja Popović, Nikola Predragović, Emilija Radenković, Nikolina Rašović, Luka Redžović, Martina Savić, Mima Savić, Andrej Selaković, Mirjana Stanković, Isidora Stojanović, Milena Stojković, Ljiljana Strešnjak, Marina Todorović i Tijana Trbović.

Spisak referenci

- Amerio, P. & Roccato, M. (2005). A predictive model for psychological reactions to crime in Italy: an analysis of fear of crime and concern about crime as a social problem. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 15(1), 100-110. DOI: 10.1002/casp.806.
- Barni, D., Vieno A., Roccato M. & Russo, S. (2016). Basic Personal Values, the Country's Crime Rate and the Fear of Crime. *Social Indicators Research*, 129(3), 1057-1074. DOI: 10.1007/s11205-015-1161-9.
- Council of Europe – CE (1992). *European Urban Charter*. Retrieved from <https://rm.coe.int/168071923d>.
- Đukić, A. (2020). *Oblikovanje otvorenih gradskih prostora*. Beograd: Arhitektonski fakultet.
- Đukić, A., Ristović, M. & Anđelić, B. (2018). The Local Perception of Urban Safety in Open Public Spaces as a Parameter for Tourist Attractiveness in Historic Core of Smederevo, Serbia. In S. Stanić, G. Mandić & Lj. Katić (Eds.), *4th International Conference on Human Security – Proceedings* (pp. 225-239). Belgrade: Faculty of Security. DOI: 10.18485/fb_ic4hs.2018.27.
- Fennelly, L. & Crowe T. (Eds.) (2013). *Crime Prevention through Environmental Design (3rd edition)*. Amsterdam: Elsevier.

- Fernández, B. & Corraliza, J.A. (1997). Hacia una tipología de lugares peligrosos, en relación con el miedo al delito / Ka tipologiji opasnih mesta, u odnosu na strah od zločina. *Intervención Psicosocial* 6(2), 237–248. Retrieved from <https://journals.copmadrid.org/pi/art/36ac8e558ac7690b6f44e-2cb5ef93322>.
- Gehl, J. (2004). *Towards a fine city for people: Public Spaces for Public Life – London*. Copenhagen: Gehl Architects.
- Grönlund, B. (2012). *Building safe living environments*. Retrieved from http://www.rikoksentorjunta.fi/material/attachments/rtn/rtn/jseminaarit/tampereenseminaarin2012alustukset/6CdYHbwzG/Bo_Gronlund_-_Turvallisen_kaupungin_rakentaminen.pdf. Amerio 1999.
- Mehta, V. (2014). Evaluating Public Space. *Journal of Urban Design*, 19(1), 53-88. DOI: 10.1080/13574809.2013.854698.
- Ujedinjene Nacije – UN (bez datuma). Cilj 11: Održivi gradovi i zajednice. UN. <https://serbia.un.org/sr/sdgs/11>.
- United Nations Sustainable Development Solutions Network – UN-SDSN (2012). *Indicators and a Monitoring Framework: Launching a data revolution for the Sustainable Development Goals*. Retrieved from <http://indicators.report/targets/11-7/>.
- Urbanistički zavod Beograda – UZB (2007). *Bezbednija mesta: sistem planiranja i prevencije kriminala*. Beograd: UZB.
- Valera, S. & Guardia, J. (2014). Perceived insecurity and fear of crime in a city with low-crimes rates. *Journal of Environmental Psychology*, 38, 195. DOI: 10.1016/j.jenvp.2014.02.002.

**CIP - Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд**

711.4(082)
711.4:351.861(082)

NAUČNA konferencija Urbana bezbednost i urbani
razvoj (2 ; 2022 ; Beograd)

Zbornik radova [Elektronski izvor] / Druga naučna
konferencija "Urbana bezbednost i urbani razvoj"
[Beograd, 2022] ; [urednici Svetlana Stanarević,
Aleksandra Đukić]. - Beograd : Univerzitet, Fakultet
bezbednosti, 2022 (Beograd : Fakultet bezbednosti).
- 1 elektronski optički disk (DVD) ; 12 cm

Sistemski zahtevi: Nisu navedeni. - Nasl. sa naslovnog
ekrana. - Na nasl. str.; Univerzitet u Beogradu Fakultet
bezbednosti, Arhitektonski fakultet. - Tiraž 50. -
Napomene i bibliografske reference uz tekst. -
Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-80144-55-9

- a) Градови – Урбани развој – Зборници
- б) Урбани развој – Безбедносни аспект – Зборници
- в) Безбедносни сектор – Зборници

COBISS.SR-ID 84108553
